

1.

tanegység

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Kipp-kopp, kalapács – magyar gyermekmondóka (Nemeskajal, Pozsony megye)

Illyés Gyula: A „mester”

Zelk Zoltán: Göncöl kovácsa

MIT KÉSZÍTSEK ELŐ?

Internet, projektor, hangfál

Szöveggyűjtemény

Füzet, íróeszköz

A Göncöl kovácsa

Minimum 2x45 perces szövegfeldolgozó és szövegalkotó óra bibliai kapcsolódással, lehetőség szerint műhely- vagy múzeumlátogatással egybekötve (magyar, ének-zene, társadalomismeret, kreatív írás)

Mára már sok mesterség kikopott vagy eltűnt a gyerekek látómezéjéből. Az egyik ilyen mesterség a kovácsé, aki pedig elég gyakran előfordul a népmeséinkben. Ezen az órán a verseken és az egyéb feladatokon keresztül bepillantunk a kovács műhelyébe.

Áttekintő vázlat

1.1 A kovácsmester	45 perc
1.1a Kipp-kopp kalapács	15 perc
1.1b Patkókészítés	15 perc
1.1c A mester	15 perc
1.2 A Göncöl kovácsa	45 perc
1.2a Hiripen és Homoródon	5 perc
1.2b Az égi kovács	10 perc
1.2c Göncöl és szekér	10 perc
1.2d A Göncöl szekér kovácsa	20 perc
1.3 Kirándulás, műhely- vagy múzeumlátogatás	

Összesen:

min. 2x45 perc

Érdemes utánajárni a lehetőségeknek, és megszervezni egy műhely- vagy múzeumlátogatást. Ha helyben meg lehet oldani, akkor a látogatás összekapcsolható a tanórákkal, és egy témamappát is felölelhet.

JEGYZETEIM

FELADATOK LEÍRÁSA

1.1 A kovácsmester

1.1a Kipp-kopp kalapács

A gyerekekkel mondjuk el közösen a jól ismert **Kipp-kopp kalapács** kezdetű magyar gyermekmondókát (Nemeskajal), amit kísérjünk mozgással is: kalapáló mozdulat utánzása karmozgással, törzsdöntéssel (1-4. sor), majd lovagló mozdulat utánzása (5-6. sor)!

Tapsoljuk le a mondóka zenei ritmusát, majd negyed értékenként üssünk, mintha kiszámolót mondanánk (hiszen kiszámoló mondókáról van szó). Közben mondjuk a szöveget is:

Kipp-kopp kalapács,	□
Kicsi kovács, mit csinálsz?	□ □ □ □
Sárga lovat patkolok,	□ □ □ □
Aranyszeggel szegelek,	□ □ □ □
Uccu pajtás, kapj fel rája,	□ □ □ □ □
Úgy is te vagy a gazdája.	□ □ □ □ □

Tapsolhatjuk és üthetjük a ritmust két szólamban is:

- szóló (taps): zenei ritmus (tá-tá-ti-ti-tá...)
- kíséret (koppantás): kiszámoló ritmus (tá-tá-tá-tá...)

Elevenítsünk fel népmeséket, amelyekben ló, paripa, táltos szerepel!

Vedd figyelembe!

A zenei ritmus nyolcad és negyed ritmuselemei (ti-tá) nem azonosak az időmértékes verselés rövid-hosszú szótagjaival, holott korábban ezek jelölésére is használtuk a ti-tá elnevezést az egyszerűsítés miatt.

Például a „Sárga lovat patkolok” sor zenei ritmusa: ti-ti-ti-ti | ti-ti-tá, időmértékes ritmusa pedig: tá-ti-ti-tá | tá-ti-tá.

1.1b Patkókészítés

Elevenítsük fel a „Mese a patkószegegről” című angol népköltést a Reftantáron elérhető link segítségével!

(Lásd még a januári 1. téma *Lesz, lesz, lesz* című tanegységében – 05-1/4.)

Beszélgessük a gyerekekkel arról, tudják-e mi az a patkó, miért kell a lovakat patkolni! Ha van olyan gyerek, aki jár lovagolni, adjunk neki időt, hogy beszámolhasson a saját élményeiről!

MIT AKARUNK ELÉRNI?

A gyerekek fedezzék fel a munkaritmus és versritmus közötti hasonlóságot.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Mondókázás (kiszámoló),
ritmizálás (ütemmérő)
Ritmikus mozgásjáték
Videofilm megtekintése a kovácsok munkájáról, tapasztalatszerzés megfigyelés útján
Vers olvasása és értelmezése

A patkolásról bővebben a *Miért kell patkó a ló lábára?* című bejegyzésben olvashatunk a Reftantáron.

Nézzük meg *A patkolókovács* című tankockán, hogyan készül a patkó! A gyerekek figyeljék meg a filmen a kovácsok munkáját, illetve a kovácsszerszámokat!

Beszélgjünk meg, mit láttak a filmen!

- Hogyan dolgoznak a kovácsok?
- Minek a segítségével munkálják meg a vasat?
- Mit gondoltok, miért vannak ketten?

Most ti lesztek a kovácsok! Hallgassuk meg a kovácsolás folyamatának pár másodpercét kép nélkül, csak hanggal, a *Kovácsritmusok* című tankockáról!

Először a gyerekek kézmozgással kísérik a hanganyagot!

Próbáljuk meg visszatapsolni a hallott ritmusokat!

A tankockák elérhetők a Reftantáron.

Tapsoljuk és üssük újra a *Kipp-kopp kalapács* ritmusát két szólamban, de most szövegmondás nélkül (előbb nem árt egy-egy szólampróba):

- szóló (kis kalapács: taps): tá-tá-ti-ti-tá...
- kíséret (nagy kalapács: koppantás): tá-tá-tá-tá...

Ha jól sikerült, válthatunk hangot: mindkét kalapács üt, a kis kalapács ujjal, a nagy kalapács ököllel.

1.1c A mester

15
perc

A patkolókovácsról szóló filmet indítsuk el újra, és állítsuk meg az elején, ahol jól látszanak a kovácsszerszámok!

Beszélgjünk meg, milyen szerszámokat ismernek fel a gyerekek a kovácsműhelyben!

Mutassunk rá a kürtős kovácstűzhelyre, amelynek tűzénél felhevítik a vasat!

Az üllőre, amelyen verik az átforrósodott anyagot!

A kalapácsokra, fogókra, amelyek a falon, fal mellett sorakoznak, illetve melyekkel dolgoznak a kovácsok!

A bemutató után olvassuk fel **Illyés Gyula: A „mester”** című versét!

- Milyen szerszámok szerepelnek a versben?
- Ezek közül mi az, ami nem látszott a videofilmen?
- Miért volt orgonás a pusztai kovács? Mit gondoltok?
- Láttatok már orgonasípokat? Hogyan sorakoznak egymás mellett?
- Miért lehet hozzájuk hasonlítani a szerszámokat?

(Orgona, orgonasípok képe elérhető a Reftantáron.)

Gondoljatok a hangokra is: ahogy az orgonasípok különböző hangokat adnak ki, úgy a kovácsszerszámok és vasak is különböző hangokon csengenek! Tényleg olyan a kovácsműhely, mintha zene szólna benne.

Olvassa fel a pedagógus a gyerekeknek a vers „szerszámos” sorait ritmizálva, és a gyerekek figyeljék meg a „pengését” (a nyomatékos részeket)! Majd ritmizáljuk együtt, ütemhangsúly szerint (ujjunkkal ütve a ritmust):

A satu fölött léc futott.
A csavarhúzók ültek ott.

A fogók, nagy és kicsi, mind;
a vasvágók, hosszuk szerint;

Vedd figyelembe!

Illyés Gyula verse szimultán verselésű, vagyis az ütemhangsúly mellett az időmérték is meghatározó. A vers jambikus lejtésű, amit leginkább a sorok utolsó verslábának jambusi rendjéről lehet felismerni. A jambusi lejtést az alábbi sor is szépen mutatja:

a vasvágók, hosszuk szerint;   U – | – – | – – | U –

A kiszámoló mondókához hasonló ritmizálásra ezért kevésbé alkalmas. Ezt majd a következő vers pótolhatja.

1.2 A Göncöl kovácsa

1.2a Hiripen és Homoródon

Olvassuk el **Zelk Zoltán: Göncöl kovácsa** című versét, majd a gyerekekkel közösen tapsoljuk le a zenei ritmust, amit Sikos bácsi kivert a kalapácsával! Ez hasonló a kiszámoló mondóka utolsó két sorához: □□□□□□

Majd koppantsunk negyedértékenként (minden páratlan szótagra), mintha kiszámolóként mondanánk!

Végül koppantsunk félértékenként, minden sorfél elején, ahova általában az ütemhangsúly esik:

Ide fusson | ahány ló van
Hiripen és | Homoródon,
Pálfalván és | Újmajorban!

45
perc

5
perc

MIT AKARUNK ELÉRNI?

A gyerekek ismerjék fel a kovács ábrázolásában a mesei képalkotást és a bibliai párhuzamot. Alkossanak mesét, verset az égi kovácsról, illetve az égi kovács hangján.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Ritmusjáték
Vers olvasása és értelmezése
Bibliai párhuzam keresése
Kreatív írás: mese vagy vers (munkadal)

10
perc

1.2b Az égi kovács

A gyerekek keressék meg azokat a sorokat, amelyekkel a költő a kovácsot jellemzi!

- Milyen alaknak, milyen figurának ismerjük meg?
- Mely szavak jelzik, hogy valójában egy „isteni” személyről van itt szó? (Ilyennek látja a gyerek, most az ő szemével látunk.)
- Kivel küzd a kovács? Kit reguláz meg?
- Hol találkozunk a Bibliában a kígyóval?
- Mit ígér Isten, ki fogja legyőzni a kígyót?

Kapcsolódó

A bűneset története tartalmazza az úgynevezett protoevangéliumot, más néven ősevangéliumot (1Mózes 3,15), amely az első messiási prófécia a Bibliában. Zelk Zoltán versében szépen megfigyelhető ez a motívum: a tüzes kígyó és a mester, aki a kígyó fejére „tapos”, formálja a kalapáccsal.

10
perc

1.2c Göncöl és szekér

A kovács emberfeletti tulajdonságát bizonyítja mesei-mítoszi nyelven, hogy ő verte az abroncsot a Göncölszekér kerekére.

A gyerekekkel tisztázzuk a fogalmakat a *Göncöl-szekér* című tankocka segítségével a Reftantáron! A képekre kattintva nagyíthatjuk a fotókat.

- Melyik a Göncöl (csillagkép)?
- Melyik a szekér(kerék)?
- Mi az a Göncölszekér, és miért kell vasalás a szekér kerekére?

(A Göncölszekér a Nagy Medve csillagkép elnevezése. A vasalás a fából ácsolt kereket kívülről erősíti, fogja össze.)

20
perc

1.2d A Göncölszekér kovácsa

Zelk Zoltán nagyon plastikusan leírja versében a Göncölszekér kovácsát.

A gyerekek egyénileg vagy kis csoportban írjanak

- mesét, amiben a Göncölszekér kovácsának egy kalandját mesélik el,
- vagy verset, ami a kovács munkadala vagy csillagdala is lehetne!

1.3 Kirándulás, műhely-, vagy múzeumlátogatás

Ha van rá lehetőségünk, menjünk el a gyerekekkel egy működő kovácsműhelybe vagy a múzeumba, skanzenbe, ahol eredetiben, esetleg használat közben is megnézhetjük a kovácsszerszámokat!

Ha a Mátrába szervezünk osztálykirándulást, ne hagyjuk ki Parádon a Kocsimúzeumot! (Tájékoztató elérhető a Reftantáron.)

MIT AKARUNK ELÉRNI?

Személyes tapasztalatszerzés a témában.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Kirándulás, műhely- vagy múzeumlátogatás

JEGYZETEIM